

УДК 340.112

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.31>**Віталій Середюк,**

канд. юрид. наук,

доцент кафедри права

Університету Короля Данила

РЕАЛІЗАЦІЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ» У ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ АВСТРО-УГОРЩИНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Актуальність статті полягає у тому, що початок ХХ ст. ознаменувався суттєвими змінами у правових системах європейських і світових держав. Ідеї соціалізму та суспільної рівності, які були актуальними в останній третині ХІХ ст., отримали практичне застосування і призвели до остаточного утвердження капіталістичного (буржуазного) типу права, де провідну роль відіграла буржуазія. При цьому саме капіталістичне право мало різні форми реалізації, а окремі держави, такі як Російська та Австро-Угорська імперії, тільки набули окремих рис капіталістичного права. Це позначалося на формуванні різного роду протиріч, що реалізовувалися в межах міжнародно-правових відносин досліджуваного періоду. Мета статті полягає в історико-правовому дослідженні особливостей реалізації «українського питання» у правовій доктрині Австро-Угорщини на передодні Першої світової війни. У статті досліджено історико-правові особливості реалізації «українського питання» у правовій доктрині Австро-Угорщини на передодні Першої світової війни. Автором визначено переваги і недоліки даного історичного процесу для українського державотворення. З'ясовано, що в німецькій правничій думці домінувала ідея вирішення «національного питання» з одночасним дотриманням усіх геополітичних і міжнародних домовленостей, що існували. Був сформований своєрідний ліберальний метод державотворення, який державницькі устремління уярмлених Росією народів пропонував вирішувати поступово через досягнення національно-культурної автономії, а далі – через самостійність із дотриманням протекторату чи федерацію рівноправних держав. Визначено, що на початковому етапі Першої світової війни завдяки діяльності Союзу визволення України, а також ідеям розв'язання «українського питання» в правових доктринах Австро-Угорщини і Німеччини український національний рух підійшов до чіткого усвідомлення потреби державного суверенітету. Тобто «українське питання» набуло свого завершеного вигляду та змісту, коли ідеї політично активного українства та іноземних дипломатів і політиків збігалися. При цьому ідея відродження української національної держави не була до кінця сформованою.

Ключові слова: «українське питання», капіталістичне право, правова система Австро-Угорської імперії.

Постановка проблеми. Початок ХХ ст. ознаменувався суттєвими змінами у правових системах європейських і світових держав. Ідеї соціалізму та суспільної рівності, які були актуальними в останній третині ХІХ ст., отримали практичне застосування і призвели до остаточного утвердження капіталістичного (буржуазного) типу права, де провідну роль відіграла буржуазія. При цьому саме капіталістичне право мало різні форми реалізації, а окремі держави, такі як Російська та Австро-Угорська імперії, тільки набули окремих рис капіталістичного права. Це позначалося на формуванні різного роду протиріч, що реалізовувалися в межах міжнародно-правових відносин досліджуваного періоду.

Науково-теоретичною основою даної статті стали праці В. Головченка, В. Солдатенка, І. Дацківа, І. Кулінича, О. Кураєва,

К. Левицького, І. Лисяк-Рудницького, А. Лозового, М. Луцького, С. Попик, С. Рудницького, а також документи Центрального державного історичного архіву України.

Метою статті є історико-правове дослідження особливостей реалізації «українського питання» у правовій доктрині Австро-Угорщини на передодні Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Зацікавленість «українським питанням» напередодні Першої світової війни зумовлюється кількома причинами. По-перше, українські землі були вигідною сировинною базою для будь-якої держави, оскільки на її території проживали близько 26 млн осіб, з яких понад 20 млн – у Наддніпрянщині, близько 6 млн – на західноукраїнських землях [9, с. 425]. По-друге, у другій половині ХІХ ст.

у Німеччині та Австро-Угорщині були напрацьовані плани спільних дій стосовно окупації Правобережної України та ведення військової кампанії проти Росії. По-третє, український національний рух напередодні війни став чітко структурованим і в ньому виокремлювався самостійницький напрям, який закликав і до об'єднання усіх українських земель.

Напередодні війни і в перші роки війни для українців сформувалися умови для об'єднання усіх земель та проголошення їх незалежності. Як слушно зауважує А. Лозинський, «бездержавність і роз'єднаність українських земель, а також загострення суперечностей великих держав із приводу «українського питання» робили українців важливим об'єктом у стратегічних військово-політичних планах основних представників блоку Троїстий союз – Німеччини та Австро-Угорщини» [10, с. 158].

Українські дослідники виділяють три течії в німецькій політичній думці, що активно відстоювали «українське питання»: «Пангерманська ліга», «Серединна Європа» (Mitteleuropa) та консервативну [10, с. 158–159]. Останні були єдиними, що відстоювали ідею неподільності Російської імперії. Більшість німецьких дипломатів та публіцистів розглядала ідею поділу імперії Романових як необхідну запоруку успішної німецької експансії на Схід, а «українське питання» у цих планах мало подвійне значення. Наприклад, К. Ставенхаген указував, що «відірвана від Росії, включена в економічну систему Середньої Європи Україна могла б стати однією з найбагатших країн світу» [5, с. 66]. Німецький канцлер Б. фон Бюлов зазначав, що «Росію можна звести до рівня держави другорядного масштабу, якщо вона зазнає соціального розладу або втратить Україну» [18]. Тому окремі переговори з українськими громадсько-політичними діячами на передодні Першої світової війни однозначно відбувалися. Посередником у цих переговорах закономірно виступала Австро-Угорщина, яка мала прямий територіальний інтерес у відносинах із Російською імперією.

Про значення «українського питання» на передодні Першої світової війни свідчить факт, що російські окупаційні війська знайшли документи, які засвідчували намір спадкоємця австрійського престолу Франца Фердинанда перетворити дуалістичну Австро-Угорщину на триалістичну імперію, включивши в число рівноправних суб'єктів Чехію, а також він «уклав формальний договір про створення «українського королівства» внаслідок війни Австрії з Росією» [3, с. 29]. Відомо, що з українську делегацію

на переговорах із Францом Фердинандом представляли митрополит Андрей Шептицький, керівник української фракції Галицького сейму Євген Олесницький та один із керівників Товариства українських поступовців у Росії й відомий меценат Євген Чикаленко, композитор Микола Лисенко та ідеолог українського самостійництва Микола Міхновський [15, арк. 83].

Однак офіційного підтвердження даної зустрічі немає. Так само її заперечував і Є. Чикаленко. На нашу думку, російська пропаганда частково фальсифікувала відомості про українсько-австрійські переговори для того, щоб аргументувати жорстку асиміляційну політику західноукраїнських областей в умовах їх окупації 1914–1915 рр. Офіційні російські делегати, які перебували в Галичині, доповідали в Петербург про те, що українські території на схід від Збруча, які окуповані австрійськими військами, будуть відокремлені від імперії Романових, оскільки Габсбурги пообіцяли їм «статус національної області, незалежної від Росії». Керувати новоствореним регіоном мав один з австрійських воєначальників [16, арк. 60а–60б].

Така позиція Росії була зумовлена виключно геополітичною ситуацією в тогочасній Центрально-Східній Європі, де «українське питання» стало ключовим у відносинах Росії, Австро-Угорщини та Німеччини. Загравання Німеччини з діячами українського національного руху в Галичині вело до його активізації та формування ідеї про відновлення державної самостійності. Основним механізмом забезпечення таких сподівань міг бути тільки масштабний військовий конфлікт.

Із початком Першої світової війни риторика німецьких та австро-угорських політиків стосовно «українського питання» дещо змінилася. Так, 11 серпня 1914 р. канцлер Бетман-Гольвег заявляв, що «зреволюціонування не лише Польщі, а й України є для нас дуже важливим як засіб боротьби з Росією» [6, с. 160]. Причиною цього було бажання німців створити низку буферних державних утворень із неросійських народностей західних регіонів імперії Романових.

Згодом, 2 вересня 1914 р., експерт із польського питання й колишній німецький консул у Варшаві барон фон Рехенберг передав начальникові імперської канцелярії меморандум, головною ідеєю якого була підтримка української державницької традиції в інтересах німецької воєнної стратегії [3, с. 42]. Особливістю цього документа було те, що на основі історичного огляду розвитку українських земель та форм державності, що тут існували (Гетьманщина XVII–XVIII ст., громадівський рух XIX ст.), аналізува-

лася антиукраїнська національна політика російського уряду та визначалося, що центром політичного життя на початку ХХ ст. залишилася тільки Східна Галичина. Автор також відзначав небажання галицьких українців іти на політичні компроміси з росіянами і поляками, що було особливо вигідним для німецької геополітичної стратегії, а тому Берлін повинен розглянути питання відродження окремої української державності хоча б формально.

На підставі історичного досвіду фон Рехенберг уважав, що для України найбільш прийнятною формою держави буде монархія. При цьому він стверджував, що монарх має бути з європейських імперських родин Гогенцоллернів чи Габсбургів, але слушно зауважував, що це може викликати як спротив місцевого населення, так і перестороги міжнародної спільноти, яка вкаже на зовнішнє втручання. Згодом він змінив свою думку на те, що основною формою державності на українських землях має бути республіка з козацькими традиціями [3, с. 42–43]. Перешкодою на шляху утвердження української державності він уважав не стільки російську загрозу, як поширення радикально-соціалістичних політичних та революційних ідеалів і відданість царській владі російських та русифікованих чиновників.

На думку фон Рехенберга, саме створення Української держави ліквідує російську загрозу для європейських держав, насамперед Німеччини та Австро-Угорщини. При цьому осередком відродження державності він уважав Галичину. Саме тому відповідальною за реалізацію «українського питання» визнавалася імперія Габсбургів, яка не тільки військовим, а й дипломатичним шляхом мала забезпечити підтримку українців Наддніпрянщини.

Зрештою, Відень, так само як і Берлін, всіляко підтримував український визвольний рух, принаймні декларативно. Обіцянка включити Польщу як рівноправного члена імперської федерації не була новою, так само як і обіцянка широкої національно-культурної автономії українцям. Однак неврахування українсько-польського протистояння, а також того, що українці і поляки на початку ХХ ст. задовольнили низку своїх політичних вимог, обіцянки Франца Йосифа I не отримали популярності і підтримки серед жителів Галичини.

Окрім того, в Австро-Угорщині існувала група так званих «українофілів», лідер якої міністр закордонних справ імперії Л. Берхтольд стверджував, що «у разі об'єднання Західної Галичини з Польським Королівством Східна Галичина зі Львовом буде від-

окремлена та творитиме разом із Буковиною українську провінцію» [12, с. 100]. Австрійський міністр-президент фон Штюртгк був переконаний, що після закінчення війни і перемоги над Росією Галичина буде поділена за національним принципом на українську і польську частини, що припинить міжнародне протистояння в краї [1, с. 311]. К. Левицький уважав фон Штюртгка «другим державним прем'єром, що розумів життя, відносини і змагання нашого народу в Австрії» [8, с. 226]. Зважаючи на рівень політичної освіченості К. Левицького, можна припустити, що Австро-Угорщина була серйозно зацікавлена не тільки у вирішенні міжнародного українсько-польського протистояння в Галичині, а й у задоволенні політичних вимог українців.

Свідченням послідовності австрійських обіцянок було те, що в перші дні після початку війни у Львові відбулися переговори представника МЗС Австро-Угорщини Е. Урбаса з лідерами українського руху М. Меленевським та О. Скорописом-Йолтуховським [3, с. 44]. На переговорах обговорювався можливий правовий статус Київської, Волинської й Подільської губерній у разі їх окупації австрійськими військами. Сам Е. Урбас був переконаний, що Австро-Угорщина повинна створити вільну Україну й відновити в ній давні національні почуття у справжньому католицькому дусі Брестської унії [3, с. 44]. На його переконання, «українське питання» дасть змогу вирішити не тільки проблему українсько-польського протистояння та уникнути загрози з боку Росії, а й сформує платформу для початку австрійської експансії на Балкани. Причиною цього, на думку Е. Урбаса, буде те, що українці в жодному разі не повернуться до проросійської орієнтації, а це змусить імперію Романових віддалитися від балканської політики. При цьому він слушно зауважував, що новостворену Українську державу так само буде складно приєднати до Австро-Угорщини. Інший австрійський дипломат А. Гойош із цього приводу зазначав, що «якщо Росію буде переможено, то ми, наскільки це можливо, сприятимемо створенню Української держави, проте вона повинна бути незалежною й управлятися не нами» [19, с. 8].

Українські дослідники В.І. Головченко та В.Ф. Солдатенко переконані, що австрійці у поняття «незалежна Україна» вкладали такий зміст: «повністю незалежна Україна, без протекторату з боку неросійської держави, не зможе протриматися проти Росії або ж матиме тенденцію до перетворення на радикально-соціалістичну республіку» [3, с. 51]. Слушно зауважити, що Е. Урбас був

переконаний, що автономія України, отримана в разі перемоги Росії, буде фіктивною, оскільки «Росія русифікувала б її в будь-якому разі або розпочала б нову війну для розв'язання цього питання» [19, s. 11–12].

Загалом у міжнародно-правовій доктрині Австро-Угорщини можна виокремити три основні течії, що передбачали вирішення «українського питання»:

1. Проголошення незалежної держави на українських землях Наддніпрянщини, яка перебуватиме під протекторатом Німеччини.

2. Австрія та Німеччина будуть здійснювати спільний протекторат над державними утвореннями, що виникнуть на українських землях.

3. Новостворена Українська держава укладе персональну унію з Румунією.

Останній варіант аргументувався активними переговорами представників українського визвольного руху з Османською імперією, а також інтересом Румунії стосовно земель Бессарабії та Буковини. Така федерація мала стратегічне значення з огляду недопущення впливу Російської імперії на Балканський півострів.

На переконання згаданого вище Е. Урбаса, найоптимальнішим для Відня був перший варіант. Окрема держава на Наддніпрянщині, ще й під протекторатом Німеччини, буде чудовим буфером для австрійсько-російських стосунків.

Прихильником другого варіанту був барон фон Андріан, який у 1914 р. підготував доповідь «Питання австрійських територіальних придбань на Північному Сході у разі успішної війни Центральних держав проти Росії» [17, s. 503–530]. Австрійський дипломат пропонував поділити Австро-Угорщину на дві частини: Західноавстрійську (німецько-чеську) і Східноавстрійську (польсько-українську). До останньої він пропонував включити й українські землі, що перебували у складі імперії Романових, – Волинь і Поділля. Останній частині, за наявності у неї представницьких органів влади, пропонувалося надати територіальну автономію з національним сеймом і земельною комісією для сприяння розвитку української культури й шкільництва [3, с. 53]. Цікавою частиною плану фон Андріана було визначення столиці майбутньої української автономії. Показово, що дипломат однозначно закріпив за Львовом статус «відверто польського міста», а українськими вважав або столицю Буковини – Чернівці, або Тернопіль.

На нашу думку, пропозиція фон Андріана була малоімовірною, оскільки Австро-Угорщина не була зацікавлена у спільному кордоні з Російською імперією. Створення буферного

державного утворення, ще й під протекторатом Німеччини, могло бути найефективнішим способом вирішення «національного питання» у Центрально-Східній Європі.

Такі проукраїнські погляди австрійських політиків спонукали до активної дипломатичної діяльності членів СВУ. Так, у зверненні «До громадської думки Європи» наголошувалося, що царська Росія, зробивши знаряддям своїх агресивних планів фальшивий панславизм, поневолила самостійну Українську державу, розчавила Польщу, послабила Туреччину й збирається захопити Протоки та Стамбул і перетворити Галичину на плацдарм для експансії. Тому навіть воєнний розгром імперії Романових не припинить її зазіхань на сусідні держави й виявиться лише слабким ударом, після чого вона швидко відродиться [3, с. 54].

Представники української громадсько-політичної організації відкидали можливий протекторат новоствореної Української держави як Австрії, так і Німеччиною. Вони були переконані, що тільки «свобідна Україна, зв'язана з тридержавним союзом, могла б через свою далеку територію від Карпат аж до Дона і Чорного моря творити заборолу для Європи проти Росії, яке раз на все зробило б нешкідливою експансію царизму та увільнило б слов'янський світ від впливу панславизму» [2, с. 2]. При цьому автори відозви апелювали до історичних традицій української державності і нагадували європейським державам про дипломатичну діяльність гетьманів Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Дорошенка, І. Мазепи й П. Орлика. Вони наголошували і про те, що «українська справа є рівночасно справою європейської демократії. Європа доти не прийде до сили, доки не буде вільна від грози інвазії царизму» [2, с. 2]. Колосальні жертви, яких зазнав український народ у боротьбі з царатом протягом кількох століть, дали йому, на думку авторів документа, право «жадати уваги та зрозуміння цивілізованого світу для нашої справи, для незалежності України» [2, с. 2].

Менш популярною серед українців була концепція С. Рудницького, який обґрунтував, опираючись на геополітичну ситуацію, доцільність створення балто-чорноморської федерації. До такого державного об'єднання мали увійти Україна, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва та Білорусія. Тобто до федеративного утворення пропонувалося включити держави, що входили до складу Російської імперії, за винятком Польщі, яка, на переконання С. Рудницького, належала до системи центральноєвропейських держав [13, с. 181].

Показовим є те, що на початку ХХ ст. серед українців були популярними федера-

лістичні ідеї, які змінили вектор із концепції «панславізму» до ідеї геополітичного консенсусу держав, які мають спільні економічні, соціальні та національні вигоди.

Отже, на початковому етапі Першої світової війни завдяки діяльності СВУ, а також ідеям розв'язання «українського питання» у правових доктринах Австро-Угорщини і Німеччини український національний рух підійшов до чіткого усвідомлення потреби державного суверенітету. Тобто «українське питання» набуло свого завершеного вигляду та змісту, коли ідеї політично активного українства та іноземних дипломатів і політиків збігалися. При цьому ідея відродження української національної держави не була до кінця сформованою.

Як слушно зауважують В.І. Головченко та В.Ф. Солдатенко, «самостійницький ідеал дїстав не лише політичне обґрунтування, а й оформлену, нехай і дещо утопічну модель реалізації у вигляді конституційної монархії (гетьманату) на чолі з представником династії Габсбургів (чи Гогенцоллернів) [3, с. 69]. Варто зауважити, що ця концепція була досить актуальною, і в умовах національно-визвольних революційних змагань 1917–1921 рр. вона отримала практичну реалізацію. Проголошена у квітні 1918 р. Гетьманська держава П. Скоропадського була ідеальним симбіозом ідей Е. Урбаса про монархічну форму правління і бажання українців до національної самостійності.

Недоліком сучасних історико-правових досліджень є відсутність праць, що розкривають зміст державницьких стратегій Австро-Угорщини та Німеччини, оскільки вони мали чіткі правові риси, які передбачали не лише визначення форми державності і територіальних меж, а й місця України в тогочасному геополітичному просторі. Так, наприклад, у Німеччині був сформований розгорнутий план *Randstaatentheorie* («Теорія окраїнних держав»), який мав на меті прискорити розв'язання питань польського, балтійських та українського народів. Найбільшим поборником цієї концепції був П. Рорбах, який уважав реальною можливістю зупинити російську потугу тільки шляхом відокремлення України та відновлення Польщі й закликав якнайшвидше розділити на частини «російський колос» [3, с. 78].

У праці «Подорожня книга світової політики. 1897–1915» П. Рорбах указував на неспроможність імперії Романових ефективно розпоряджатися економічним потенціалом українських земель, натомість уважав, що цього може досягти Німеччина, чим сприятиме розвитку України. Для цього він здійснив аналогію з відновленою на Берлін-

ському конгресі 1878 р. Болгарською державою [20, с. 96].

Усі свої висновки П. Рорбах здійснив на підставі тривалих мандрівок Російською імперією й українськими землями зокрема. Він був переконаний, що в Наддніпрянщині зберігалися міцні державницькі традиції. Він писав: «Якщо сьогодні в Україні з'явиться той, хто серед чернігівських та катеринославських селян знову підніме прапор Мазепи – геть від московитів! – чи підуть вони за ним? Сільські та міські вчителі, дрібні службовці, яких не принесло з якоїсь російської далечі, студенти, деякі купці та землевласники, молодь – вони об'єднуються і згадають Богдана Хмельницького, великого гетьмана; згадають Батурин, у минулому блискучу резиденцію виборних гетьманів України, яку зруйнував Меншиков за наказом Петра» [7, с. 92].

Однак доцільно зауважити, що концепція самостійної Української держави, яку відстоювали члени СВУ та інші діячі визвольного руху, не зовсім відповідала державницькій концепції Німеччини та Австро-Угорщини, які бажали встановити свій протекторат над нею. Прикладом цього є висловлювання відомого німецького філософа і мислителя М. Вебера, який, будучи прихильником драгоманівського федералізму, відстоював ідею компромісної перебудови Росії на засадах самоврядування й автономізму. У своїх працях він писав, що «лише проблема автономії приблизно 30 млн малоросів є пункт, на якому затамовують подих навіть найпошлюбніші демократи» [14, с. 138]. Тобто в німецькій правничій думці домінувала ідея вирішення «національного питання» з одночасним дотриманням усіх геополітичних і міжнародних домовленостей, що існували. Був сформований своєрідний ліберальний метод державотворення, який державницькі устремління уярмлених Росією народів пропонував вирішувати поступово через досягнення національно-культурної автономії, а далі – через самостійність із дотриманням протекторату чи федерацію рівноправних держав.

Підтвердженням цього є й заява німецького імператора, який, обіцяючи відновити Польську державу, обіцяв українцям широку автономію у її складі. Це було розцінено українцями як дозвіл німців на колонізацію Галичини поляками [3, с. 88]. У відповідь на цю заяву члени Української парламентської репрезентації 7 листопада 1916 р. скликали нараду, на якій було вирішено, що український народ ніколи не визнає відокремлення Галичини та віддання її під польське панування й ніколи не зречеться права автономії та утворення окремого українського коронного краю в межах Австрії. На знак протесту 8 листопада 1916 р. Загальна українська рада

склала свої повноваження й оголосила про саморозпуск. У середовищі галицьких політиків запанувала зневіра, у масах обурення чергувалося з розчаруванням [3, с. 88].

Українці були праві, оскільки після формального проголошення держави польські політичні лідери активно агітували проти ідеї Української держави, унаслідок чого почалася боротьба всіх польських сил і засобів за прилучення Східної Галичини до складу Польщі [11, с. 103].

Так само залишилися безпідставними сподівання на ефективне вирішення «українського питання» новим австрійським імператором Карлом I, який під час аудієнції К. Левицькому й Ю. Романчукові у лютому 1917 р. заявив, що «знає про потреби українського населення в Галичині та високо цінить його лояльну позицію під час війни» й запевнив, що «все, включно до окремої української провінції, буде вирішено на користь українського народу» [12, с. 125–126].

Висновки

На нашу думку, така заява мала виключно декларативний характер. Австро-Угорщина, яка знаходилася на порозі свого краху, намагалася використати будь-який шанс для втримання довіри окремих народів імперії. Українці, які завжди відзначалися своїм ліберальним ставленням до імперської влади, були найкращими кандидатурами. Більше того, під час перемовин українців з імператором Австро-Угорщини питання Галичини розглядалося на міжнародній Брестській конференції [4, с. 20], де під тиском Німеччини й українських представників від Центральної Ради 8 лютого 1918 р. був підписаний таємний додаток, у якому Австрія погодилася до 20 липня 1918 р. внести до Державної Ради проект закону про перетворення Галичини й Буковини на окремий коронний край [11, с. 104]. Однак ця домовленість так і не була реалізована, оскільки підписаний документ згодом був знищений одним із німецьких дипломатів.

Список використаних джерел:

1. Велика історія України : у 2-х т. Том II / передм. І.П. Крип'якевича ; зладив М. Голубець. Київ : Глобус, 1993. 398 с.
2. Вісник Союзу визволення України. 1914. № 1. С. 2.
3. Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни : монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2009. 448 с.

4. Дацків І.Б. Брест 1918: європейський прорив України : монографія. Тернопіль : Астон, 2008. 254 с.

5. Кулінич І.М. Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму (1900–1914 рр.). Київ : Наукова думка, 1963. 216 с.

6. Кураєв О. Ідея Української держави і нові засади «східної політики» Німеччини (1914–1916). *Розбудова держави*. 2000. № 7–12. С. 160.

7. Кураєв О.О. Формування ідеології «української політики» Німеччини (1904–1916). *Пам'ять століть*. 2000. № 4. С. 87–93.

8. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918: з ілюстраціями на підставі споминів і документів. Ч. 1. Львів : накладом автора, 1929. 288 с.

9. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням Історичні есе : у 2-х т. / пер. з англ. М. Бадік та ін. Київ : Основи, 1994. Т. 1. С. 413–450.

10. Лозовий А. Україна в геополітичних планах Німеччини та Австро-Угорщини напередодні Першої світової війни. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ues_2016_18_22.pdf.

11. Луцький М.І. Право і система законодавства Західно-Української Народної Республіки. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2015. 412 с.

12. Попик С.Д. Українці в Австрії 1914–1918. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни. Київ ; Чернівці : Золоті литаври, 1999. 236 с.

13. Рудницький С.Л. Чому ми хочемо самостійної України? / упор., передм. О.І. Шабля. Львів : Світ, 1994. 416 с.

14. Українська державність у XX столітті: Історико-політологічний аналіз / О. Дергачов (кер. авт. кол.). Київ : Політична думка, 1996. 440 с.

15. Центральний державний історичний архів України. Ф. 274. Оп. 1. Спр. 3320. Арк. 230.

16. Центральний державний історичний архів України. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 997. Арк. 60а–60б.

17. Bihl W. Zu den österreich Bugarischen Kriegszielen 1914. *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*. 1968. Jg. 13. S. 505–530.

18. Biographisches Handbuch des deutschen Auswärtigen Dienstes 1871–1945. Band 1: A-F. Paderborn; München; Wien; Zürich, 2000. 324 s.

19. Hornykiewicz T. Ereignisse in der Ukraine 1914–1922. *Deren Bedeutung und historische Hintergründe*. Philadelphia; Horn, 1966–1969. Bd. 1. 450 s.

20. Wolfram Dornik u. a. Die Ukraine zwischen Selbstbestimmung und Fremdherrschaft 1917–1922. Graz, Leykam, 2011. 544 s.

Vitalii Serebyuk. Implementation of the “Ukrainian Question” in the legal doctrine of Austria-Hungary on the eve of the First World War

The relevance of the article is that the beginning of the twentieth century, marked by significant changes in the legal systems of European and world powers. The ideas of socialism and social equality, which were relevant in the last third of the nineteenth century, received practical application and led to the final adoption of the capitalist (bourgeois) type of law, where the leading role was played by the bourgeoisie. At the same time, capitalist law itself had various forms of implementation, and some states, such as the Russian and Austro-Hungarian empires, only acquired certain features of capitalist law. This affected the formation of various contradictions, which were realized within the international legal relations of the period under study. The purpose of the article is to study the historical and legal features of the implementation of the “Ukrainian question” in the legal doctrine of Austria-Hungary on the eve of the First World War. The article examines the historical and legal features of the implementation of the “Ukrainian question” in the legal doctrine of Austria-Hungary on the eve of the First World War. The author identifies the advantages and disadvantages of this historical process for Ukrainian state formation. It has been found that the idea of resolving the “national question” while respecting all existing geopolitical and international agreements dominated German legal thought. A kind of liberal method of state formation was formed, which proposed to solve the state aspirations of the peoples enslaved by Russia gradually through the achievement of national and cultural autonomy, and then through independence with the protection of the protectorate or federation of equal states. It is determined that at the initial stage of the First World War, thanks to the activities of the Union for the Liberation of Ukraine, as well as the ideas of resolving the “Ukrainian question” in the legal doctrines of Austria-Hungary and Germany, the Ukrainian national movement came to a clear understanding of state sovereignty. That is, the “Ukrainian question” acquired its complete form and content when the ideas of politically active Ukrainians and foreign diplomats and politicians coincided. At the same time, the idea of reviving the Ukrainian nation-state was not fully formed.

Key words: “ukrainian question”, capitalist law, legal system of the Austro-Hungarian Empire.